

суден на невеликих пристанях (де не було артілей вантажників) удавалися при розвантаженні трюмів до використання праці матросів, виплачуючи їм за це грошей у кілька разів менше ніж вантажникам.

Наприкінці ХІХ ст. річковий транспорт поступово втрачає те значення, яке мав ще в середині ХІХ ст. Це, з одного боку пояснюється появою більш швидкого і дешевого засобу транспортування вантажів – залізниць, з іншого – суттєвими недоліками умов для транспортування (сезонність роботи транспорту, пороги на Дніпрі, які значно ускладнювали судноплавство, технічна відсталість рухомого складу та ін.). У той же час обсяги перевезень, зокрема пасажирських, протягом другої половини ХІХ ст. зростали, і річковий транспорт все ж не залишався осторонь від промислового розвитку. Однак цей розвиток мало позначився на річкових шляхах сполучень, оскільки технічно застарілий засіб транспортування вже не міг впевнено конкурувати з новими, прогресивними видами транспорту, що являли собою залізниця та морські судна.

Джерела та література

1. Афанасьев-Чужбинский А. Поездка в Южную Россию. Очерки Днепра. – Ч. 1. – СПб., 1861.
2. Иловайский А.С. Днепровские пороги. – К., 1911.
3. Маштаков Л.П. Список рек Днепровского бассейна. – СПб., 1913.
4. Ананьич Б.В. Банкирские дома в России, 1860-1914 гг. – М., 1964.
5. Шепелев Л.Е. Акционерные компании в России. – М., 1972.
6. Гиндин И.Ф. Русские коммерческие банки. – М., 1974.
7. Давиденко О.И. История развития судоходства на Дніпрі // Водник. – 1996. – № 2.
8. Омельченко Г. Лоцмани порогів Дніпрових // Дзвін. – 1993. – № 7–9.
9. Материалы о реорганизации речного судоходства на Днепре за 1864 г. // Государственный архив Запорыжской области (далі – ДАЗО). – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 811.
10. Захаров В.В. Развитие пароходостроения в России в предреформенный период // Судостроение. – 1973. – № 10.
11. Указы Екатеринославского губернского управления за 1858 г. // ДАЗО – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 711.
12. Мельник Л.Г. Технічний переворот на Україні у ХІХ ст. – К., 1972.
13. Дерев'янкін Т.І. Промисловий переворот на Україні. – К., 1975.
14. Черменский Е.Д. Экономическое и политическое развитие России в 90-х годах ХІХ в. – М., 1975.
15. Гуржій І.О. Україна в системі всеросійського ринку 60–90-х років ХІХ ст. – К., 1968.
16. Материалы, относящиеся к устройству Александровской гавани // ДАЗО. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 825.
17. Нестеровский Б. Здесь начинался Черноморский флот // Морской флот. – 1988. – № 11.
18. Сосновская Ю.Ю. История Бердянского порта // Морской флот. – 1996. – № 8.

Summary

In the article the author considers the questions of development of river transport in the South of Ukraine in the second half of ХІХ century. The author analyzes the specific of movement of river transport in the part of rapids of the Dnipro and exposes the role of this type of transport on forming of South-Ukrainian local market. Greater growth of volumes of passenger transportations comparing to transportation of loads was set.

Г. А. Гарбар

СФЕРА ГОСТИННОСТІ м. МИКОЛАЄВА В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ЗАКЛАДИ ХАРЧУВАННЯ

Просліджуючи еволюцію закладів харчування, можна дізнатися не лише про характер харчування певного суспільства у певний історичний період, але й про властивий йому рівень культури гостинності, адже послуги харчування завжди були поряд із послугами тимчасового розміщення, головними елементами відповідної інфраструктури.

Дослідження цього питання у сучасній вітчизняній історичній науці можна вважати явно недостатніми, оскільки воно є побічним у тих працях, що присвячені історії мандрівництва, туризму та готельної справи в Україні, зокрема, таких як “Історія туризму в Україні” В. Сидоренко і Т. Дьорової, яка вийшла друком у Києві 2002 р. Особливо це стосується закладів харчування в містах країни, котрі мають не таку давню історію вивчення, як, наприклад, Київ чи Львів. Це цілком може бути віднесено до м. Миколаєва, еволюція подібних закладів у якому ще потребує свого дослідження.

Хоча б частково заповнити цю прогалину і має на меті стаття, що пропонується.

Особливий статус закритого міста Миколаїв мав не тільки за радянських часів, а й у XIX столітті, що стримувало розвиток сфери гостинності. Проте перша відміна цього статусу при військово-губернаторі м. Миколаєва адміралі Б. О. Глазенапі надала потужний поштовх розвитку відповідної інфраструктури, зокрема закладам харчування, які є невід'ємною складовою цієї сфери. 26 квітня на посаді військового губернатора м. Миколаєва Б. Глазенапа змінив адмірал М. А. Аркас, який невдовзі – 17 липня 1871 р. – видає Наказ № 1985. Цей наказ дає можливість сформулювати уявлення щодо стану закладів харчування, якими могли користуватися приїжджі (разом із місцевими мешканцями). У документі йшлося (мова і орфографія оригіналу):

„До сведения моего, между прочим, дошло, что существующие в нашем городе: гостинницы, ресторации, трактирные заведения, харчевни, постоялые дворы и другого рода подобных им заведения, содержатся в таком дурном состоянии, что не только не приставляют никаких удобств посетителям и останавливающимся в некоторых из них проезжающим, но напротив того, служат вредом для народного здоровья, не говоря уж о том, что дворы сих заведений загромождены кучами навоза и других нечистот...” [1, арк. 2].

У Державному архіві Миколаївської області зберігся документ, який дає хоча б часткове (оскільки у ньому йдеться лише про частину території міста) уявлення про кількість закладів цієї сфери, їх власників і місце розташування. Це „Ведомость гостинниц, трактиров, харчевен, постоялых дворов и других заведений, находящихся в Одесской части г. Николаева” (Дата, коли був складений цей документ, відсутня, проте можна стверджувати, що він був написаний до 1882 р., оскільки вул. Молдаванська, назва якої кілька разів зустрічається в ньому, у зазначеному році була перейменована на вул. Глазенапівську).

Згідно з „Ведомостью...” в Одеській частині м. Миколаєва були розташовані наступні заклади харчування: п'ять чайних „заведений”, одна харчевня, десять булочних „заведений”, одне ковбасне, один кафе-ресторан.

З п'яти чайних „заведений” два належало купцям, два – міщанам і одне – селянину:
чайне „заведение” купця Андрія Єгорова на вул. Херсонській, № 44,
чайне „заведение” купця Тимофія Антонова теж на вул. Херсонській і навіть поряд з попереднім – під № 40;
чайне „заведение” міщанина Степана Курбацького на вул. Молдаванській, № 30;
чайна міщанина Рафаїла Купермана теж на вул. Молдаванській, № 31;
чайна селянина Василя Горячева на Молдаванській, № 33.

Всі ці – за єдиним винятком – чайні були розташовані у власних домівках їх господарів. Виняток становила лише чайна міщанина С. Курбацького, яка, очевидно, на умовах оренди розташовувалася „у домі вдови козака Волторністової”.

У „Ведомостях...” фігурує лише одна харчевня – „отставного денщика” Василя Петрова, який утримував її у домівці міщанина Григорія Рогозина за адресою вул. Соборна, № 39.

Далі йшли десять булочних „заведений”, два з яких належало іноземцям, одне – турецькому підданому (чомусь у „Ведомостях...” він відокремлений від інших іноземців), чотири – міщанам, два – селянам, одне – унтер-офіцеру:

по вул. Соборній, № 5, у власному домі утримував булочну іноземець Вальтер;
по вул. Рождественській, № 8, також у власному домі утримував булочну іноземець Фішер;
булочна міщанина Степана Степанова розміщувалася по тій же вулиці, № 25, але у домі чиновника Петрова. Цьому ж міщанину належала ще одна булочна по вул. Херсонській, № 42, в домі купчихи Воронової;
міщанин Родіон Суботін мав булочну по вул. Бульварній, № 11, у власному домі;
інший міщанин Михайло Таршинов теж мав булочну по вул. Бульварній, але за № 10 у домі вдови колезького асесора Попової;
селянину Григорію Загряжському належала булочна по вул. Молдаванській № 7, але розміщувалася вона у домі купця Семена Аго;
інший селянин Іван Бобков утримував булочну по вул. Велика Морська, № 30, у домі колоніста Павла Бишефа;
по вул. Рибній, № 25, у домі купчихи Лошкарєвої розміщувалася булочна, що належала унтер-офіцерові Єгору Петрову;
і, нарешті, ще одне булочна – по вул. Херсонській, № 38, належала турецькому підданому Олександрові Члану, але тримав він свою булочну у домі міщанки Романової.

Одне „колбасное заведение”, що належало рядовому Олександру Красовському, розташовувалося по вул. Нікольській № 35 в домі спадкоємців купця Пластина (прізвище не зовсім розбірливо. – Г. Г.).

Єдиний кафе-ресторан міщанина Михайла Полякова розташовувався по вул. Соборній, № 19, в домі купця Подарева [2, арк. 7].

Не зважаючи на те, що документ має в цілому статистичний характер, з нього, однак, можна отримати деякі свідчення й щодо якісного стану сфери гостинності, адже у документі є примітки, які

очевидно зроблені автором документа – „и. д. („исполняющий должность”. – Г. Г.) пристава”, прізвище якого, на жаль, написано нерозбірливо, оскільки є власним розписом.

Так, проти номера 4 – „чайного заведенія”, що належить Курбацькому, помітка „Посуда в грязном виде”. Аналогічна помітка проти запису „чайного заведенія” Рафаїла Купермана.

Про подальше зростання кількості і якості закладів сфери гостинності у м. Миколаєві дізнаємося з такого документа, як «Раскладка трактирного в доходъ города сбора на 1904 год, опеределенного Городской Думой в заседание ея 19 октября 1903 года, с заведений трактирного промысла производящих торговлю водочными изделиями и отнесенных к первой группе» [3]. Трактирний дохід відносився до місцевих податків і визначався „Положенням про трактирний промисел”, від 8 червня 1893 року [4, арк. 1].

У відповідності до ст. 25 і 43 Положення „заведения трактирного промысла” поділялися на п’ять груп, для кожної з яких Міською Думою визначався розмір збору. Основою для цього був такий показник, як продаж горілчаних виробів та його різновиди.

У „Раскладке трактирного в доходъ города сбора на 1904 год, опеределенного Городской Думой в заседание ея 19 октября 1903 года, с заведений трактирного промысла производящих торговлю водочными изделиями и отнесенных к первой группе» фігурує двадцять закладів трактирного промислу, віднесених до першої групи, які були представлені готелями, трактирами і буфетами.

При цьому трактирних установ, віднесених до першої групи, нараховувалося шість. Це:

Трактир по Першій Слобідській вулиці, № 97, який належав жінці – Христині Андріївні Джилович. Сума, яка визначалася для збору з нього, дорівнювала 250 рублям щорічно.

Трактир по вул. Соборній, № 40. Власницею його була також жінка – Тетяна Дмитрівна Кириліна. Розмір збору 275 руб.

Трактиром по вул. Соборній, № 52/54, володів Семен Микитович Лазарєв. А сплачував він трактирний збір у розмірі 325 руб. на рік.

По Соборній же вулиці, № 26 тримав трактир Михайло Миколайович Зленко. Він сплачував збір у розмірі 450 руб.

Найбільший збір з цієї категорії установ сплачував Іван Іванович Волторністов, який був власником трактиру, розташованого на розі вулиць Глазенапівської і Херсонської, № 30. Сума збору дорівнювала 508 руб.

Шостий – трактир по вул. Ні кольській, № 33, власником якого був Олександр Бертольдівч Вітке. Сума збору з нього становила 300 рублів на рік.

Далі йдуть буфети, яких згідно з документом нараховується десять.

Серед них буфет, власником якого був Йосиф Семенович Барбе, якому належав „Готель Барбе”. Буфет був розташований на дачі власника і так і фігурував у запису „Буфет на дачі Барбе”. Сума збору з нього встановлювалася у 130 руб. річних.

„Буфет на Бульварі” належав Анастасію Костянтиновичу Папакоста. Очевидно цей буфет приносив непоганий дохід, оскільки сума збору з нього визначалася у розмірі 400 руб на рік.

„Буфет на Поповій балці”, власником якого був Олександр Миколайович Панченко, мав менший дохід, оскільки збір з нього дорівнював 199 рублям щорічно.

Буфет на вул. Пограничній, №42, належав Никифору Кіндратовичу Кіндратієву, який сплачував збір у 250 руб.

Далі фігурують „Буфети на Вокзалі”, що належали Якову Івановичу Госту. Він сплачував збір у 300 руб. на рік.

Найбільш „потужним”, виходячи з розміру встановленого збору, був буфет на Спаській вулиці, №38, що належав Миколаївському міському зібранню. Цей буфет обкладався збором у розмірі 500 рублів.

„Найбіднішим” виявився буфет, що фігурує у документі під записом „В дальніх пісках”. Власником його був Генріх Карлович Циглер, який сплачував збір лише у 100 рублів.

Ще один буфет – на розі вулиць Глазенапівської і Херсонської, № 23, мав корпоративного власника – Миколаївське зібрання техніків і майстрових. Розмір збору з нього дорівнював 199 рублям на рік.

Буфети при театрі належали двом власникам: Анастасію Костянтиновичу Папакоста, який володів і „Буфетом на Бульварі”, і Дмитрію Карастильову. Збір з буфету встановлювався у розмірі 199 руб. на рік.

Останній буфет належав жінці – Катерині Ільїнічній Вижилевській. Буфет розташовувався по вул. Таврічеській, № 35. Схоже, що він приносив непогані прибутки, адже власниця сплачувала збір у розмірі 415 руб. щорічно.

Документ закінчувався наступним чином (мова оригіналу): „По сей раскладке, в присутствии Члена Управы М. А. Максимова и под его председательством произвели настоящую раскладку, по постановлению большинства голосов.

«При этом, на случай какое-либо заведение трактирного промысла из числа внесенных в сию раскладку не откроется владельцем, либо не будет разрешено к открытию по распоряжению администрации или Городской Управы, мы обязуемся образующийся недобор трактирного сбора принять на свой счет в процентном отношении, падающем на каждого из нас по сумме раскладки».

Далі йшли підписи: члена управи Мих. Максимова и «содержателей заведений трактирного промысла»: І. Франкова, І. Барбе, М. Барцева, М. Кондратьєва, О. Панченка, Мих. Зленка, Генріха Циглера. Два підписи нерозбірливо [5, арк. 5].

Таким чином, якщо за період з середини до початку 80-х рр. ХІХ ст. у м. Миколаєві налічується один кафе-ресторан, одна харчевня і п'ять чайних, то за аналогічний термін – з початку 80-х до початку ХХ століття – з'являються десять буфетів і шість трактирних установ.

Наступний документ – це знов „Раскладка”, але вже від 1905 р.

У 1905 р. в Миколаєві нараховується вже 34 заклади трактирного промыслу, які були віднесені до першої групи. Заклади харчування в цій групі представлені знов трактирами і буфетами, проте до них додалися ще й ресторани (віднесено сюди також і 6 готелів, які також крім послуг тимчасового розміщення надавали і послуги харчування). У „Раскладке трактирного в доход города сбора” визначається сума збору за 1905 р. і затверджується сума на 1906 р.

Трактирів нараховується дванадцять. Порівняно з попереднім документом їх кількість збільшилася на п'ять.

Серед вже відомих: трактир на 1-й Слобідській вулиці, № 97. Власниця – Христина Андріївна Джилович. Розмір податку залишився незмінним порівняно з 1903–1904 роками: 250 руб.

Не змінився розмір податку – 275 руб. – і з трактиру по вул. Соборній, № 40 (власниця – Тетяна Дмитрівна Кириліна).

Нічого не змінилося і для власника трактиру по вул. Соборній, № 52/54 Семена Микитовича Лазарева. Податок залишився у тому ж розмірі: 325 руб.

Трактир по вул. Соборній, № 26, як і раніше належить Михайлу Микитовичу Зленку. Податок 450 руб. – аналогічно.

Власникові трактиру по вул. Глазенапівській, № 30, Івану Івановичу Волторністову податок теж залишили у попередньому розмірі: 508 руб. Але було уточнено адресу розташування – на розі вулиць Глазенапівської і Херсонської.

У новій Розкладці зі списку трактирних установ зникає трактир по вул. Нікольській № 33, який належав Олександру Бертольдівичу Вітке. Він поміняв власника і змінив статус, перетворившись на ресторан.

Проте з'являється новий трактир по вул. Пограничній, № 42, Никифора Кіндратовича Кондратієва. Податок в 250 руб. Цей трактир з'явився не на пустому місці: він трансформувався з буфету цього ж власника і за цією ж адресою, зберігши і розмір збору. Очевидно, що стан справ дозволив претендувати на перехід в більш престижну категорію.

Трансформувався у трактир і колишній буфет на Поповій балці, власником якого був (і залишився) Олександр Миколайович Панченко. Залишився незмінним і розмір податку: 199 руб.

З'являються нові трактирні установи:

Трактир по вул. Радісній, № 3, Курятнікова Федора Івановича. Податок 250 руб.

Трактир по вул. Глазенапівській, № 64, Івана Петровича Левіна. Податок встановлений у розмірі 225 руб.

Трактир по вул. Херсонській, № 50. Власник Михайло Трохимович Лисенко. Податок 250 руб.

Трактир на хуторі Водопої. Власник Даніїл Мінаєвич Бабін. 275 руб. податку

Трактир по вул. Католицькій, № 41/2, Івлія Івановича Пінкіна. Податок дорівнює 350 руб.

Ці установи або були новоутвореними, або, покращивши свій стан, переведеними до цієї групи з інших, знов-таки, згідно з порядком, визначеним „Положенням...”.

Таким чином, порівняно з періодом 1903–1904 рр. у першій групі трактирних закладів з'явилося шість нових трактирів. Це свідчить про оптимальну господарську політику адміністрації міста і про сприятливу економічну ситуацію в сфері гостинності: є попит на подібного роду послуги і відповідна платоспроможність населення.

У „Розкладці...” за 1905–1906 рр. з'являється й нова – порівняно з попередньою – категорія установ сфери гостинності – ресторани.

Ресторанів нараховується п'ять. З них два: по вул. Нікольській, № 33, (колишній трактир, що належав Вітке) і на розі вул. Таврічеської і Московської, № 49, належать одному власникові – Олексію Петровичу Павлову. Сума податку відповідно 300 руб. і 100 руб.

Ресторан на розі вул. Нікольської і Рождественської, № 29, належав Кіріаку Дмитровичу Халіді, який сплачував збір у розмірі 275 руб.

Рестораном по вул. Глазенапівській, № 19, володів Микола Михайлович Шарднеч. Розмір збору становив 250 руб.

По вул. Глазенапівській, № 21, розташовувався ресторан Михайла Христиановича Даценауера. Збір з цієї установи становив 300 руб. на рік.

Далі слідують буфети, яких нараховується одинадцять. Якщо врахувати, що з попереднього переліку з десяти – три буфети, покращивши своє становище, перейшли до більш високих категорій цієї ж групи: буфет по вул. Таврічеській трансформувалася у готель, буфети на Поповій балці і по вул. Пограничній стали трактирами, - то, таким чином, число цієї категорії установ збільшилось на чотири заклади.

Перейдемо зі старого списку до нового:

Буфет на дачі Барбе із тим же власником і тією ж сумою збору – 130 руб.

Буфет на вокзалі. Власником залишився Я. І. Гост, але сума податку зменшилася до 250 руб. проти 300 руб. у попередній період.

А от з буфета Миколаївського міського зібрання податок збільшився на 100 руб. і склав 600 руб. проти 500 руб. у попередній період.

Все залишилося незмінним стосовно буфету Миколаївського зібрання техніків та майстрових: і адреса – на розі вулиць Глазенапівської і Херсонської, № 23, – і сума збору в 199 руб.

Аналогічно і буфети при театрі, що належали А. К. Папакости і Дм. Герасимовичу Корастильову. Податок той самий – 199 руб. Додався запис: „продажа русского виноградного вина и пива без водочных изделий”.

Буфет на Бульварі змінив власника: замість А. К. Папакости власником став Штрайбель Вікентій Кіндратович, а сума податку, яка дорівнювала раніше 400 руб., на 1906 р. була запланована трохи нижчою: 350 руб. Можливо справи цієї установи погіршилися.

Змінив власника і буфет «В дальніх пісках»: замість Г. К. Циглера власником став вже відомий Філіп Лаврентійович Зорін, який у 1903 р. був власником „Санкт-Петербурзького” готелю. Що змусило його на такий, явно гірший, крок, можна лише припускати. Ймовірно, справи готелю стали кепськими, про що свідчить і пониження збору з 800 руб. до 700 руб. – у 1905р, і подальша регресія до 650 руб. у 1906 р. Хоча збір з буфету, власником якого став Зорін, навпаки збільшився: з 100 руб. у 1903–1904 рр. до 175 руб. у 1905–1906 рр.

З’являються чотири нові буфети:

У Спаську. Власник Леонід Антонович Мілонас. Податок 199 руб.

Буфет Миколаївського річкового яхт-клубу (адреса не вказана). Податок у 160 руб.

Буфет на вул. Пограничній, № 30, власник Роман Силович Харченко, податок у 199 руб.

Буфет по вул. Столярній, № 4, власник Чакал Кіркор, а податок у розмірі 199 руб.

Під документом припис: „Раскладка произведена 9 октября 1905 р.

Председатель Член Управы Мих. Максимов» і стоять підписи власників зазначених закладів – „трактиросодержателей”: І. Барбе, Мих. Зленка, М. Лисенка, О. Панченка, О. Павлова, П. Денисова, Никифора Кіндратієва, Миколая Шарднера, В. Штрайбеля, Я. Госта, І. Левіна, один підпис нерозбірливий. [6, арк. 4].

Порівняльний аналіз цих двох документів – „Раскладок...” – дає право зробити висновки про те, що стан закладів харчування першої групи за два роки – з 1903 по 1905 р. – як кількісно, так і якісно змінився. Зростання кількості трактирів і буфетів супроводжувалося появою нової категорії закладів харчування – ресторанів, а також трансформацією деяких закладів у більш престижну категорію: у ресторани (трактир за адресою вул. Нікольська, № 33), у трактири (буфет по вул. Пограничній, № 42, і буфет на Поповій балці), а один буфет одразу трансформувалася навіть у готель (буфет за адресою вул. Таврійська, № 35).

Все це свідчить про сприятливу для трактирно-ресторанного бізнесу обстановку в місті, результатом чого й стала позитивна динаміка розвитку цієї складової сфери гостинності Миколаєва.

У 1912 р. член Міської Управи М. А. Максимов подає „Доклад” до Миколаївської Міської управи з приводу трактирного податку. Мета доповіді – впорядкування збору цього податку і його оптимізація. З документа дізнаємося про наступне (мова оригіналу):

„В настоящее время заведений трактирного промысла имеется первоклассных гостинниц с продажей водочных изделий и других напитков произвольными мерами и по произвольным ценам, трактиров с продажей водочных изделий в запечатанной посуде – 26, буфетов – 7, трактиров с продажей русского виноградного вина и пива без водочных изделий – 9, чайных гостинных – 2, постоялых и заезжих дворов, кухмистерских, и т. п. без продажи напитков – 41 и пивных лавок с распивочною продажою – 71.

К 1-ой группе отнесены первоклассные гостинницы с продажей водочных изделий и других напитков произвольными мерами и по произвольным ценам и буфеты Собрания, на вокзале и на Бульваре, ко 2-ой группе трактирные заведения с продажей водочных изделий в запечатанной посуде, пива и меда и некоторые мелкие буфеты с розробитной продажей водочных изделий; к 3-й группе пивные распивочные с продажей горячей пищи, к 4-ой группе постоялые дворы, кухмистерские, кондитерские и т.п. без продажи напитков и к 5 группе пивные с холодными закусками. Размер трактирного в доход города сбора был установлен на 1912 год по группам: 1-ой группе 6700 руб.; 2-ой – 8800 руб., 3-й гр. 1100 руб., 4 группе 3650 руб. и с 5 группы 4750 руб., а всего 25000 руб.

Для распределения этих сумм между отдельными заведениями каждой группы установлены следующие нормы, ниже или выше которых не могут быть произведены расклады, а именно: для первой группы от 100 руб., для II группы от 125 руб. до 1000 руб., для III группы от 100 до 500 руб., для IV гр. от 30 до 400 руб. и для V группы по 60 руб. с пивной" [7, арк. 2].

З цього документу стає відомим, що загальна кількість „першокласних готелів” і трактирів двадцять шість. Крім цього сім буфетів і дев'ять трактирів без продажу горілки, дві чайних, а також сорок один постійний двір і кухмістерські, які надавали послуги харчування (інакше б вони не відносилися до закладів трактирного промислу). Таким чином, навіть якщо не враховувати пивні лавки, припускаючи, що їх головне призначення – продаж пива, загальна кількість закладів, що надавали послуги харчування, сягає у 1912 р. вісімдесят п'яти. Лише у першій категорії кількість закладів порівняно з 1905 роком збільшилася на вісім.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Період з останньої третини ХІХ століття до початку першої світової війни характеризується невинним зростанням у Миколаєві кількості закладів, які надають послуги харчування, їх диференціацією за ціновими категоріями, що дозволяло надавати відповідні послуги споживачам з різними рівнями статусу і сприяло розвитку сфери гостинності міста.

Джерела та література

1. Державний архів Миколаївської області. – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 1112. – Арк. 2.
2. Там само. – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 1112. – Арк. 2.
3. ДАМО. – Ф. 216. – Оп. 1. – Спр. 3253. – Арк. 5–53в.
4. ДАМО. – Ф. 216. – Оп. 1. – Спр. 3602. – Арк. 1.
5. ДАМО. – Ф. 216. – Оп. 1. – Спр. 3253. – Арк. 5.
6. ДАМО. – Ф. 216. – Оп. 1. – Спр. 3352. – Арк. 4–5.
7. ДАМО. – Ф. 216. – Оп. 1. – Спр. 3602. – Арк. 1–3.

Summary

The article deals with determination of conditions of such a constituent in the sphere of hospitality as catering establishments in Mykolayiv during the last third of XIX – the beginning of XX century, analyzing its structure, quantitative and tendencies of its development.

І. М. Шугальова

ІМПЕРСЬКА АСИМІЛЯЦІЯ І НАЦІОНАЛЬНА ТРАДИЦІЯ В ПРАВОСЛАВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ ХІХ – початку ХХ ст.

Історично склалося, що найчисельнішою християнською спільнотою в Україні є православ'я. Нині відбуваються процеси структурування православних церков, які ідентифікують себе з різними адміністративними центрами. Кожна з православних конфесій намагається довести сталість та тривалість власної присутності на українських землях. З цією метою ієрархи апелюють до традицій, адже традиція – це форма передачі соціального досвіду; ідеї, звичаї, норми, що передаються з покоління в покоління.

Втім, проблема співвідношення традиції та модернізаційних тенденцій привертає увагу не лише церковних діячів, а й науковців. Зокрема в дослідженнях А. Річинського [1], Г. Надтоки [2], О. Сагана [3], О. Ігнатуші [4; 5, с.88–98].

В даній статті ми визначили собі за мету охарактеризувати стан православного середовища України ХІХ – початку ХХ ст. та визначити міру впливу російської імперської церковної модернізації на національні релігійні традиції українців. Під православним середовищем розуміємо соціальну сферу, що відзначається своєрідною ієрархією морально-духовних цінностей: здатність до сприйняття модернізаційних тенденцій при відносному збереженні основних церковно-релігійних традицій.

Об'єктом нашого дослідження виступають ментально-психологічні особливості українського духовенства другої половини ХІХ ст. Предметом є аналіз співвідношення російського денационалізаційного впливу на національні православні традиції українців.

Після прийняття українською православною церквою зверхності Московського патріархату, відбувалось поступове фронтальне поглинання російськими синодальними структурами традиційних організаційних церковних засад. Антиукраїнська церковна політика проявлялася в методичному знищенні виборності духовенства та соборноправ'я; повноваження Київського митрополита обмежувалися та з часом митрополит перетворився на рядового єпископа з єдиною перевагою –